

Introducció

L'islam, com el judaisme i el cristianisme, és una religió monoteista que creu en el mateix Déu únic. Segons els seus seguidors, ha estat transmesa per Déu als éssers humans per mitjà d'un profeta anomenat Mahoma.

La nova religió la va començar a predicar Mahoma al segle VII a Aràbia, d'on era originari.

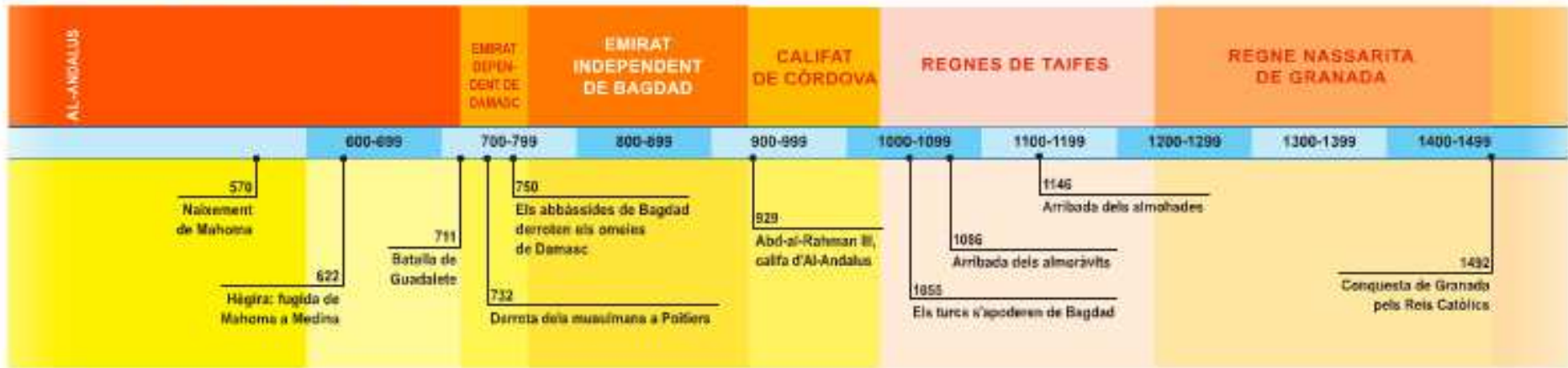
Després de la mort de Mahoma els àrabs es van dedicar a escampar l'islamisme per Àfrica, Àsia i una part d'Europa, on van convertir milions de persones.

En la seva expansió, l'any 711 els musulmans van començar la conquesta de la Península Ibèrica, porta d'entrada a Europa. La feblesa del regne visigòtic els va permetre dominar fàcilment la Península, on es van quedar fins a l'any 1492.

L'Estat que els musulmans van crear a la Península Ibèrica va rebre el nom d' Al-Andalus. Aquest Estat, al llarg dels segles, va anar perdent territoris a causa de l'empenta que van exercir els regnes cristians peninsulars.

Els vuit segles de presència de l'islam a la Península van marcar la cultura, l'art, els costums i la llengua dels pobles hispànics.

L'ISLAM I AL-ANDALUS

L'EXPANSIÓ DE L'ISLAM

1. L'aparició de l'islam

- Al començament del segle VII el naixement d'una nova religió, l'islam, va fer que a partir d'aquell moment dues cultures molt diferents, la cristiana i la musulmana, compartissin l'espai mediterrani.
- **1.1. MAHOMA, PROFETA DE L'ISLAM**
- Aràbia, una península desèrtica situada a l'Orient Mitjà, va ser el bressol d'aquesta nova religió. Els seus habitants (caravaners, ramaders nòmades i agricultors) habitaven als oasis. Eren politeistes i tenien a la Meca un centre religiós important on es conserva la famosa pedra negra de la Kaaba, on acudien pelegrins d'arreu del territori.
- Mahoma va néixer a la Meca cap a l'any 570 i ben aviat va quedar orfe. Va ser educat pel seu oncle i treballava conduint caravanes.
- A vint-i-cinc anys va entrar al servei d'una vídua rica, amb la qual es va casar i va tenir tres fills i quatre filles. Era un home molt religiós i acostumava a retirar-se a meditar a la cova d'Hira, als afores de la Meca.
- Segons la tradició, un dia l'arcàngel Gabriel li va anunciar que ell era el nou profeta d'Al·là (Déu en àrab) i havia de predicar una nova religió basada en la submissió a la voluntat divina: l' islam.

- Miniatura d'un manuscrit persa que relata la història de Mahoma i els quatre primers califes.

- **1.2. L'HÈGIRA**

- Mahoma va explicar als habitants de la Meca el que Al·là li havia transmès i els va demanar que abandonessin les antigues creences. Però el seu missatge no va ser ben acceptat i va ser perseguit per les seves idees.
- Mahoma va abandonar la Meca i es va refugiar a la ciutat de Medina l'any 622: és l'anomenada hègira o fugida, data que marca l'inici de l'era musulmana.
- Mahoma va aconseguir convertir els habitants de Medina a la nova religió, i amb la seva ajuda va atacar la Meca el 630 i va destruir els ídols antics.
- Quan es va morir, l'any 632, Mahoma havia dominat tot Aràbia i la majoria d'àrabs ja eren musulmans.

•Caravaner àrab en una miniatura del segle XIII.

2. L'Islam

- **2.1. LA RELIGIÓ ISLÀMICA.**L'islamisme.
- L' Alcorà és el llibre sagrat dels musulmans i conté les veritats que Al·là va revelar a Mahoma i que, després de la seva mort, van ser aplegades i escrites. Consta de 114 sures o capítols, dividits en versicles. Les primeres sures defineixen les bases de la religió musulmana; la resta reglamenten la vida quotidiana i social dels creients.
- El primer fonament de la fe islàmica és el monoteisme. Els musulmans creuen en un Déu únic, etern i totpoderós, Al·là. Res no li és comparable i ni tan sols es pot representar en imatges, com tampoc Mahoma.
- Déu va enviar Mahoma, que és el seu profeta, per recordar als homes la llei que han de complir. L'islam no té sacerdots, però hi ha directors d'oracions (imams) i doctors o intèrprets dels textos sagrats (ulemes).
- L'islam presenta dues grans branques o tendències:
- El sunnisme, grup majoritari (90%), defensa que la direcció de l'islam ha d'estar en mans dels califes sense tenir en compte els llaços de sang amb Mahoma.
- El xiisme (10%) creu que la successió de Mahoma correspon als descendents d'Alí, cosí i gendre del profeta.

•Exemplar de l'Alcorà del segle XII.

- **2.2. L'ISLAM, UN CODI DE CONDUCTA**

- Per als musulmans no hi ha una frontera neta entre vida religiosa i vida quotidiana. Segueixen unes normes dictades pels textos sagrats i la tradició.
- Basant-se en l'Alcorà, l'islam sosté alguns principis bàsics d'organització social, econòmica i política:
- El poder només pertany a Déu, i els qui l'exerceixen en són els delegats. Els dirigents són alhora caps polítics i religiosos i reben el nom de califes. Els primers califes van ser elegits entre la família de Mahoma.
- També la propietat té un caràcter religiós. Déu té la propietat de tots els béns; els homes només en són els usuaris. Com que hi ha diversos graus de fortuna, és obligatori fer almoïna, ajudar-se mútuament i està prohibit fer préstecs amb interès.
- La justícia ha de ser aplicada, seguint les normes de l'Alcorà, per un jutge, anomenat qadi, elegit entre els creients millors i nomenat pel califa.
- L'organització familiar, els rituals del naixement i de la mort, el sistema hereditari, la condició de les dones i la poligàmia es regeixen seguint els textos sagrats o les interpretacions que se'n fan.

L'ISLAMISME

- Creure en un Déu únic
- Resar cinc vegades al dia
- Dejunar en el mes del Ramadà
- Fer almoïna
- Pelegrinar a la Meca almenys una vegada a la vida

obliga a

L'ISLAM

permet

poligàmia

prohibeix

- Prendre begudes alcohòliques
- Menjar carn de porc
- Practicar jocs d'atzar
- Vestir de manera impúdica

El llibre sagrat **l'Alcorà**, va ser dictat per **Al.là** al **profeta Mahoma**, i transmet les cinc obligacions que tot musulmà ha de complir:

- **La professió de fe** (shahada). Tot musulmà ha de creure i repetir la sentència següent: “No hi ha cap més déu que Al.là i Mahoma és el seu profeta”
- **La pregària** (salat), cinc vegades al dia. Consisteix a recitar versets de l'Alcorà, apresos de memòria, mirant cap a la Meca. Es pot fer de forma individual o comunitària, a la mesquita.
- **El dejuni** (swam) en el mes del **ramadà** (novè mes del calendari musulmà). Els musulmans majors de 10 anys han d'abstenir-se totalment de menjar, beure i fumar des que es fa de dia fins a la posta de sol.
- **L'almoïna** (zakat). Tot musulmà té l'obligació de donar almoïna als pobres i compartir els bens amb els més necessitats.
- **El pelegrinatge** (hayy). Tot musulmà ha d'anar a la Meca almenys una vegada a la vida.

Els deixebles de Mahoma van escriure la Sunna (recull de les vivències i sentències de Mahoma)

Investiga... Els llocs sagrats de l'islam

- Per a la religió islàmica hi ha algunes ciutats o llocs que tenen una importància singular, com la Meca i Medina. A Medina els musulmans hi van construir un edifici per a Mahoma i un lloc d'oració: la primera mesquita.
- Al centre de la Gran Mesquita, a la Meca, hi ha situada la Kaaba, el lloc més sagrat de la religió musulmana. La Kaaba és un monument cúbic cobert amb un vel negre a l'interior del qual hi ha una pedra basàltica negra que era adorada ja per les tribus àrabs anteriors a Mahoma. És considerada la residència de Déu a la Terra. Els musulmans fan una sèrie de rituals; un consisteix a fer-hi set voltes.

La Meca: ciutat santa

- La Meca, situada a l'oest de la península d'Aràbia, era la ciutat santa més important de l'islam. A més d'un centre religiós era també un centre polític, econòmic i social.

La ciutat va ser construïda sense cap mena de planificació, creixia de manera desordenada i els seus carrers eren irregulars i estrets. Al centre s'hi van edificar mesquites, banys públics, mercats i madrasses.

Una ciutat comercial

La Meca va ser una ciutat destacada en l'àmbit econòmic. Va ser el punt de trobada per a firaires i venedors, per on passaven les rutes de caravanes que recorrien la península de camí cap a Orient o cap a Europa. La gran activitat econòmica va generar una classe social de comerciants rics que va arribar a controlar el govern de la ciutat.

L'esperit religiós

Una de les cinc obligacions recollides en l'Alcorà és el pelegrinatge a al Meca, almenys una vegada a la vida.

- El pelegrinatge no és tan sols un viatge, sinó un ritual. Encara que es pot fer en qualsevol època de l'any, el gran pelegrinatge es duu a terme durant l'últim mes del calendari musulmà.
- En el ritual, els musulmans, vestits amb túniques blanques, han de fer set voltes a la kaaba en el sentit contrari al de les busques del rellotge. La kaaba és la pedra negra considerada la Casa de Déu, i està localitzada al centre d'un pati, a l'interior de la mesquita de la Meca. Era un lloc de culte anterior a Mahoma, el qual el va mantenir després de conquerir la Meca l'any 630

3. L'expansió de l'islam

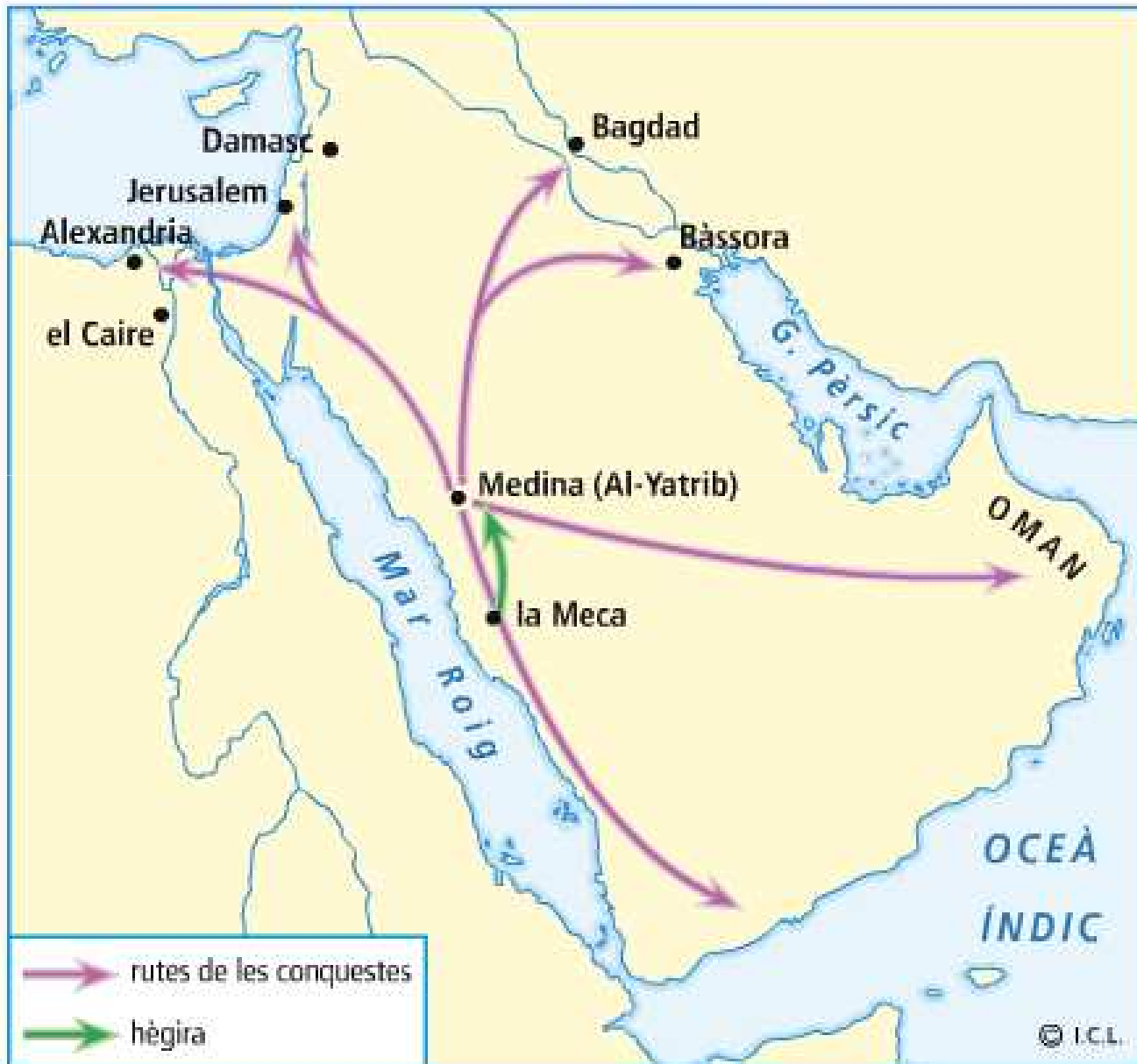
El profeta Mahoma va ser un líder polític i religiós. Durant el seu mandat va conquerir bona part de la península Aràbiga.

En el segle VIII l'Imperi va arribar a la **seva màxima expansió**, ja que va ocupar el nord d'Àfrica i bona part de la península Ibèrica.

Els factors que van contribuir a la ràpida conquesta dels territoris van ser:

- La debilitat persa i bizantina
- El respecte dels musulmans per les religions dels pobles conquerits
- L'obligació de l'extensió de la religió islàmica per mitjà de la guerra santa

LA PENÍNSULA D'ARÀBIA AL SEGLE VII

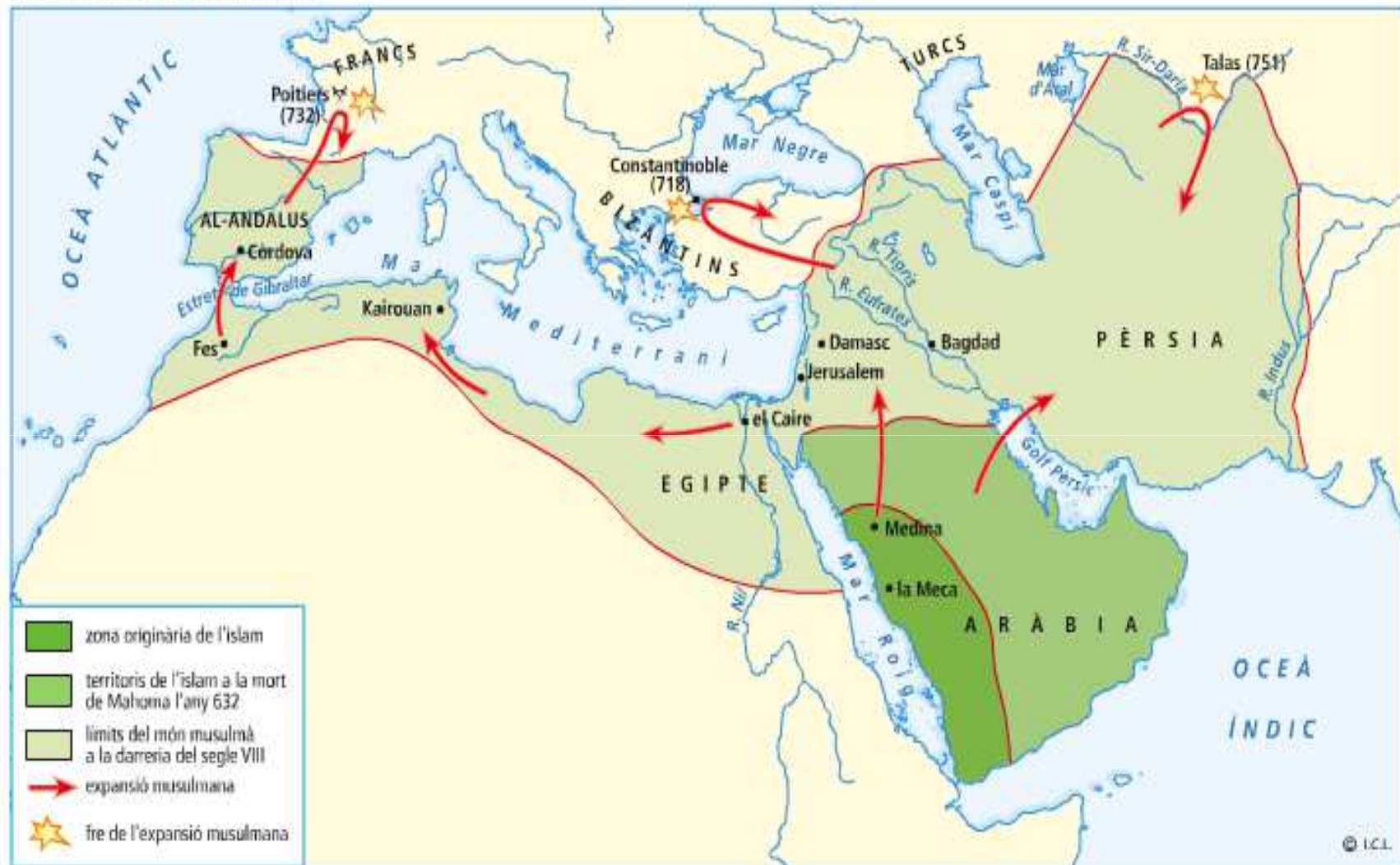
3.1. LA PRIMERA EXPANCIÓ: EL CALIFAT OMEIA DE DAMASC

Amb la mort del profeta Mahoma l'any 632, es va obrir a Aràbia un nou període polític, en què la comunitat de musulmans va ser liderada per un **califa**, cap polític i religiós. Podem distingir dues etapes:

La dinastia omeia. Al principi els califes eren de la família de Mahoma, però l'any 661 va pujar al poder la dinastia omeia. Aquests califes van organitzar políticament i administrativament l'Imperi, de manera que el territori va quedar dividit en províncies denominades emirats, controlades per un governador i representant del califa, anomenat emir. La capital era **Damasc**

- Controlaven Egipte, Síria i l'Iraq, i es llançaven a dominar Líbia i l'Iran.
- Cap a occident ocuparen el nord d'Àfrica, van travessar la Península Ibèrica i s'endinsaren a França. Allà van ser derrotats a la batalla de *Poitiers*, l'any 732, i es van retirar a la banda meridional del Pirineus.
- Cap al nord van penetrar fins a Constantinoble (la capital de l'Imperi Bizantí).
- Per l'est, després d'ocupar Pèrsia (Iran) i l'Afganistan, van penetrar per l'Àsia central i travessaren el riu Indus, a la zona de l'actual Pakistan.
- Els territoris conquerits van restar fins a l'any 750 sota l'autoritat dels califes de la dinastia omeia, establerts a Damasc (Síria). Per governar, els califes delegaven el seu poder en el visir, i a cada territori hi havia un emir o governador.

L'EXPANSIÓ DE L'ISLAM

3.2. LA CONSOLIDACIÓ DE L'ISLAM

- A partir de l'any 750 **els abbàssides** de Bagdad van derrotar els omeies i fundaren una nova dinastia califal. L'expansió militar es va aturar, amb algunes excepcions, com l'Índia; en aquest cas, però, la religió de la població va ser respectada.
- Va ser una època d'esplendor econòmica i cultural: es va encunyar moneda i es va implantar l'àrab com a llengua oficial.

A partir del segle IX la propagació de l'islam es va produir per mitjà de l'influx que navegants i caravaners van exercir en molts indrets del món: l'Àfrica occidental i l'oriental, Malàisia, Indonèsia, les Filipines i, finalment, l'Àsia central, la Xina i les estepes asiàtiques.

- Però els abbàssides van anar perdent de mica en mica el control sobre aquests immensos territoris. Algunes províncies van aconseguir la independència religiosa (com Al-Andalus) i en altres llocs els emirs o governadors van exercir el poder sense obeir Bagdad.
- Al segle XIII els mogols, un poble islamitzat d'Àsia, van imposar la seva autoritat sobre una bona part de les terres musulmanes. Posteriorment, l'Imperi Turc va exercir el domini fins al segle XIX.

Un califa amb membres de la seva cort.
Miniatura àrab del segle XIII

- **3.3. LA INTEGRACIÓ DELS POBLES CONQUERITS**

- Tot i que la conquesta es feia en nom de la religió (guerra santa o *gihad*), l'objectiu fonamental no era convertir els pobles sotmesos. D'aquesta manera es permetia als pobles conquerits que practiquessin la seva religió.
- Els cristians i els jueus, que creien en un únic Déu i que tenien un llibre sagrat, la Bíblia, gaudien de la condició de minoria protegida. Tant els uns com els altres podien dirigir les seves comunitats, però havien de pagar un tribut o taxa al governador musulmà.
- Durant els segles següents, com que els musulmans gaudien d' avantatges socials i econòmics, la majoria dels habitants dels territoris conquerits van acabar convertint-se a l'islamisme.

7. La cultura i l'art islàmics

- **7.1. L'ESPLENDOR DE LA CULTURA ISLÀMICA**
- Entre els segles VIII i XII la civilització islàmica va tenir una etapa d'esplendor en contrast amb l'Europa feudal, eminentment rural i empobrida.
- El fet que tots els musulmans coneguessin una mateixa llengua, l' àrab, va permetre que els coneixements es transmetessin fàcilment entre els territoris i afavorí la integració de cultures diverses.
- Així doncs, els coneixements de les cultures grecolatina, persa, egípcia, índia, etc. conformaren una cultura variada en la qual van destacar els estudis matemàtics i les ciències aplicades: sistemes hidràulics i d'irrigació, fabricació de porcellana i de paper, elaboració de perfums i de bàlsams, etc. També tenien uns amplis coneixements demedicina i cirurgia, i van desenvolupar l' astronomia.
- A les terres d'Al-Andalus es va desenvolupar la medicina amb Abu-l-Qasim i Avenzoar, l'agronomia amb Ibn Bassal, i la filosofia amb Averrois i Maimònides. Va ser a Al-Andalus on s'introduïren els nombres aràbics, procedents de l'Índia.

Les aportacions:

- **Llengua i literatura:** L'àrab es va convertir en la llengua oficial de l'Imperi i vehicle de comunicació en àmbits importants com el comerç i l'Administració. A més, la llengua àrab es va ensenyar als nens a les **madrasses** o escoles a partir del llibre sagrat de l'islam, l'**Alcorà**, que conté 114 capítols, cadascun dels quals dividit en **versets**.

En narrativa, es van redactar llibres de poesia, de viatges, de geografia o d'història. L'obra literària més important va ser **Les mil i una nits**. Es tracta d'una recopilació de breus relats orientals. Entre els més coneguts es troben Aladi i la llàntia meravellosa, Alí Babà i els quaranta lladres i Sindbad el mariner.

- **Matemàtiques i astronomia.** Van introduir la **numeració decimal**, que incloïa el nombre zero i que s'utilitza en l'actualitat, van donar a conèixer l'àlgebra, van aportar estudis de trigonometria, van crear observatoris per l'estudi dels astres i van perfeccionar instruments com la **brúixola i l'astrolabi**.

Astrolabi: instrument que es va fer servir per a observar la situació i el moviment dels astres. S'utilitzava en la navegació per a determinar el rumb.

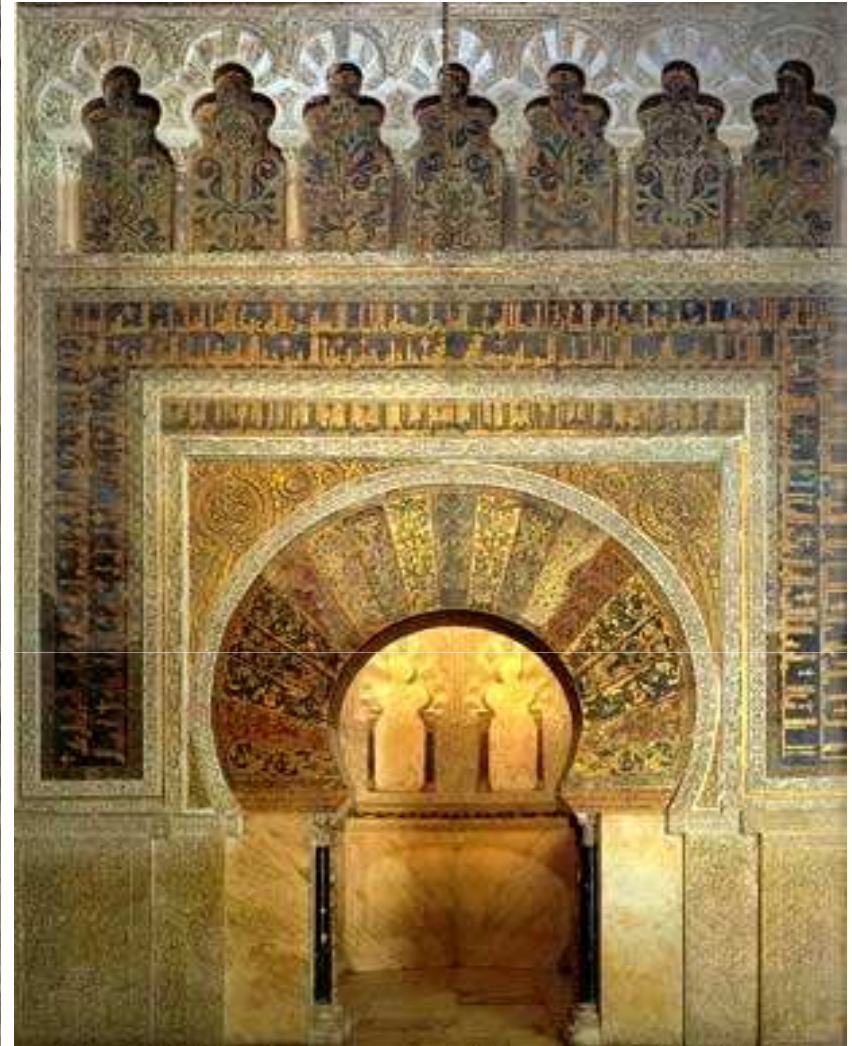
- **Noves tecnologies.** Van millorar la tècnica d'obtenció de paper, fet que va repercutir favorablement en l'expansió de la cultura.
- **Salut, medicina i higiene.** Van practicar la **medicina preventiva**, basada en la recomanació de dietes i normes higièniques per a fer una vida més sana. Es van construir hospitals i es van efectuar intervencions quirúrgiques. A més, es van publicar enciclopèdies i tractats mèdics sobre malalties i els seus tractaments.

7.2. UN ART DIVERS I HOMOGENI

- En l'art islàmic hi ha una gran varietat d'arcs, com el lobulat i el de ferradura.
- **Arc lobulat.** Arc format per lòbuls juxtaposats a base de circumferències que es tallen entre elles.
- **Decoració cal·ligràfica.** S'hi reproduïxen passatges de l'Alcorà, s'hi narren gestes dels prínceps
- **Arc de ferradura.** Característic de l'Àndalus
- **Guixeries.** Decoració en guix, amb motius vegetals, geomètrics o cal·ligràfics.
- Des del punt de vista artístic l'islam també ofereix una diversitat notable gràcies a les influències que va rebre i que va integrar dels nombrosos territoris pels quals es va estendre. Tot i així, la prohibició alcorànica de representar imatges sagrades va generar en l'art islàmic una dedicació especial a l'arquitectura i a les arts decoratives.
- En arquitectura predominen les construccions de maó i la influència oriental és evident en la utilització d' arcs i cúpules. La pobresa dels materials va comportar una decoració profusa amb marbres, mosaics o pintures, i temes epigràfics, geomètrics o vegetals.

- L'edifici més representatiu és la mesquita, però hi ha uns altres edificis, com palaus, mercats i banys públics, amb tècniques constructives semblants.
- A Espanya hi ha restes excel·lents d'arquitectura islàmica. Els que destaquen més són la mesquita de Còrdova, d'època califal, l'Aljafería de Saragossa i el palau de l'Alhambra, del període de les taifes, i la Giralda i la Torre del Oro de Sevilla, d'època almohade.
- Pel que fa a les arts decoratives, destaca la ceràmica, decorada amb una enorme varietat de motius, formes i colors. També van tenir una gran difusió les miniatures, utilitzades per decorar llibres amb escenes de la vida de cada dia.

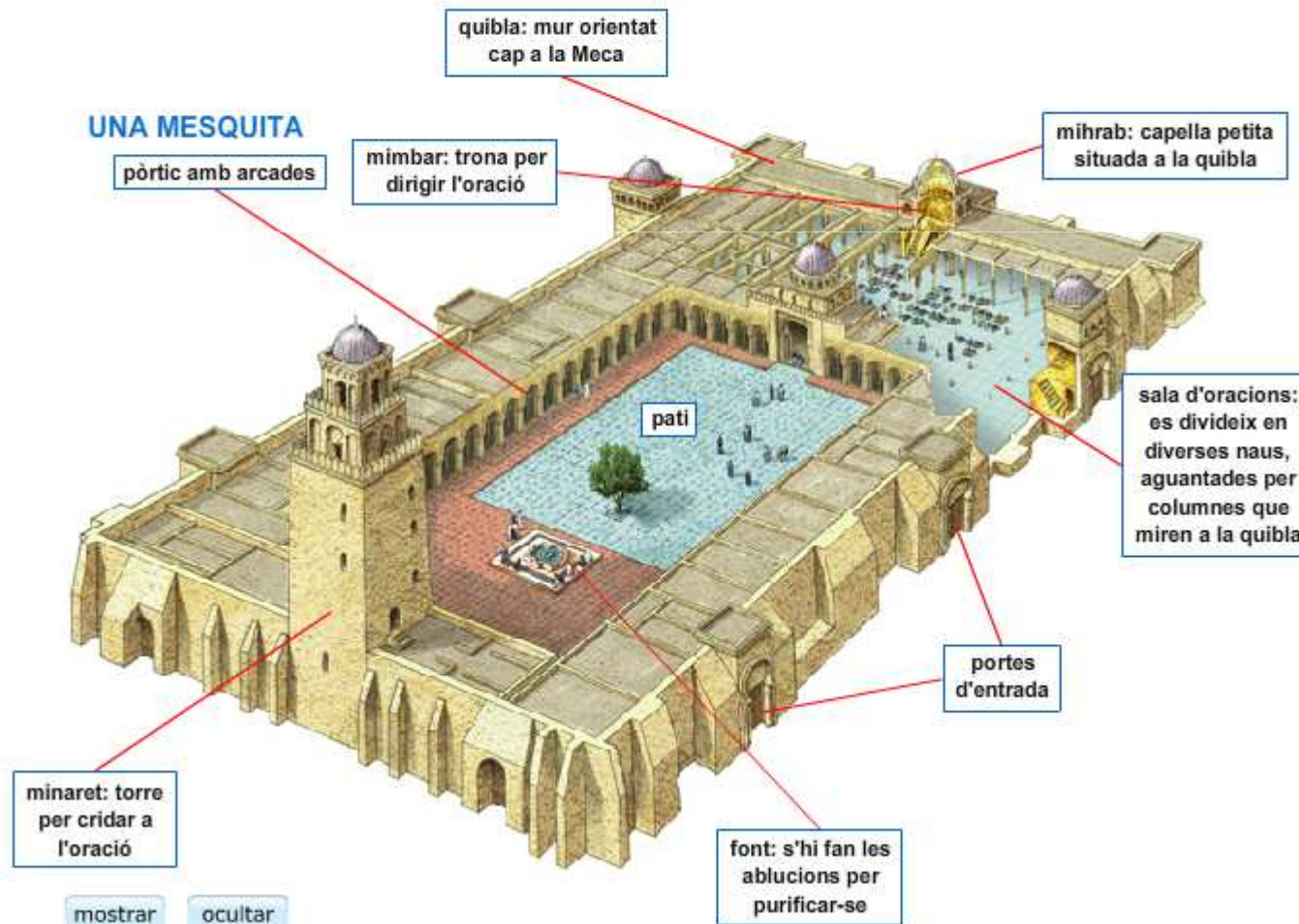

Mihrab de la mesquita de Còrdova

Descobreix... La mesquita

- Les mesquites són, com les sinagogues jueves o les esglésies cristianes, lloc de culte, d'ensenyament i de reunió dels creients. Els musulmans s'hi reuneixen, especialment el divendres, per resar sota la direcció de l'imam.
- L'estructura de la mesquita és característica i molt simple: un gran pati obert, una sala d'oracions i un minaret.

4. L'islam a la Península Ibèrica: Al-Andalus

- En la seva expansió cap a occident els musulmans, que ja dominaven el nord d'Àfrica, al començament del segle VIII van iniciar la conquesta de la Península Ibèrica.
- Va ser una ocupació ràpida i que gairebé no va trobar resistència a la Hispània visigoda per diversos motius:
- La manca de cohesió interna de **l'Estat visigot**, amb uns reis que eren qüestionats constantment pels nobles.
- La ferocitat de **les tropes musulmanes**, formades per guerrers berbers convertits a l'islam. En cas de victòria, les fèrtils terres d'Hispània es convertien en un botí apreciable per als musulmans. A més, segons la fe musulmana, morir en combat convertia els fidels en màrtirs de l'islam.
- **L'ús de capitulacions** o pactes amb la població local: si aquesta no oferia resistència, els conqueridors respectaven les persones i les seves propietats, i també la pròpia religió.

Així va començar una llarga etapa de presència musulmana que va marcar d'una manera molt rellevant la llengua, la cultura i la manera de viure de les societats hispàniques.

- **4.1. LA CONQUESTA**

- Els exèrcits musulmans que van envair la Península estaven formats majoritàriament per berbers, però eren dirigits per una minoria àrab. Van travessar l'estret de Gibraltar l'any 711, van entrar per Tarifa i començaren la conquesta del regne visigòtic.
- Els visigots, que ja es trobaven afeblits a causa de baralles internes, van ser incapaços d'encarar-s'hi. El rei visigot Roderic va morir a la batalla de *Guadalete* i les seves tropes es dispersaren.
- Els exèrcits musulmans, amb Tariq i Musa al capdavant, van avançar molt ràpidament i ocuparen les principals ciutats d'Andalusia i la capital del regne visigòtic, Toledo. En set anys van controlar tota la Península, llevat de les zones més muntanyoses o despoblades.
- Alguns nobles i clergues hispanovisigots, juntament amb una petita part de la població, es van refugiar a la zona asturiana, que va restar al marge de l'ocupació.
- Una bona part de la població hispanovisigoda amb prou feines els va oferir resistència. La noblesa pactà ràpidament amb els conqueridors per conservar les terres i el poder. Els pagesos van passar a dependre d'uns nous senyors.

•El rei Roderic i Tariq. Miniatura de *Semblanza de reyes*, segle XI.

4.2. L'EMIRAT DEPENDENT DE DAMASC

- Una vegada controlat el territori, que els musulmans van anomenar Al-Andalus, es va convertir en una província o emirat dependent del califat omeia de Damasc. La capital de l'emirat es va establir a la ciutat de Còrdova i van nomenar un valí (governador), que hi exercia el poder.
- Els exèrcits musulmans van continuar la conquesta més enllà dels Pirineus, però van ser derrotats definitivament a Poitiers (732) i es van replegar un altre cop a la Península. En aquesta època hi va haver enfrontaments entre berbers i àrabs a causa del repartiment de les terres conquerides.

- **4.3. L'EMIRAT INDEPENDENT**

- A mitjan segle VIII, en què els califes de Damasc van ser deposats pels abbàssides de Bagdad, l'últim membre de la família omeia, Abd al-Rahman I (756-788), es va establir a Al-Andalus. Ben aviat Abd al-Rahman va trencar els vincles polítics amb el califat de Bagdad i es proclamà emir independent. La unitat política amb Damasc s'havia trencat, però s'acceptava l'autoritat religiosa del califa.
- Durant l'emirat independent les disputes entre les grans famílies nobles establertes a les diverses regions d'Al-Andalus i el poder central van sovintejar. També van ser freqüents les baralles amb la població hispànica (mossàrabs).
- Tanmateix, al llarg del segle X es va produir una important creixença econòmica i cultural, i es va desenvolupar l'estructura administrativa i jurídica del nou Estat.

Abd al- Rahman I

- Nét del califa Hisam de Damasc, va néixer en aquesta ciutat al 734. Després de passar uns anys fugint dels abbàssides, va aconseguir de passar a la península Ibèrica l'any 755, quan va desembarcar a Almuñécar (Granada), i un any més tard va ocupar Còrdova, on es va autoproclamar primer emir independent de l'Àndalus.
- Els seus trenta-dos anys de regnat es caracteritzen per les contínues rebel.lions protagonitzades per un sòlid exèrcit, format majoritàriament per mercenaris berbers.
- Ha passat a la història per ser l'impulsor de la construcció de la mesquita de Còrdova, símbol de l'etapa de prosperitat de l'Espanya musulmana. Va morir en aquella ciutat l'any 788.

LA CONQUESTA MUSULMANA DE LA PENÍNSULA

5. Del califat de Còrdova als regnes de taifes

• 5.1. EL CALIFAT DE CÒRDOVA

- L'any 912, en què va accedir al poder l'emir Abd al-Rahman III, els problemes a Al-Andalus cada vegada eren més greus: baralles internes, atacs dels regnes cristians del nord (Lleó, Navarra, Castella) i amenaces per al comerç marítim per part dels musulmans del nord d'Àfrica.
- Aquest emir va aconseguir dominar militarment els cristians i obligar-los a pagar impostos, creà bases militars a la zona de l'estret de Gibraltar per garantir el comerç i va imposar la seva autoritat damunt de tots els grups socials.
- L'any 929 Abd al-Rahman es va sentir prou fort per fer-se independent religiosament i es va proclamar califa dels creients d'Al-Andalus. D'aquesta manera va néixer el califat de Còrdova.
- L'època del califat (929-1036) va ser la de màxima esplendor i la de més gran estabilitat d'Al-Andalus: es va produir una gran expansió econòmica, amb un comerç marítim molt actiu, i es van frenar els intents d'expansió dels regnes cristians hispànics, especialment a l'època d' Al-Mansur, que va organitzar nombroses expedicions militars contra els regnes del nord.
- A partir de l'any 1000, **el califat de Còrdova** va començar a entrar en **crisi**. A l'elevat cost de mantenició de l'exèrcit i del funcionariat s'hi van afegir les ganes d'acumular poder dels caps militars, com **Almansor**, que havia dirigit diverses expedicions contra els nuclis cristians i era considerat un heroi.

Madinat al-Zahra

- Ciutat oficial edificada per ordre d'Abd al-Rahman III als afores de Còrdova que, amb el pas del temps, es va convertir en la seu del govern califal.
- Era una ciutat emmurallada de gran extensió i de plànol rectangular distribuïda sobre tres terrasses esglaonades, on hi havia el gran palau del califa. Tenia 7500 portes recobertes de ferro i coure, 4000 columnes procedents de Roma, Cartago i Bizanci, extensos jardins amb fonts i piscines....
- En el segle XI va ser saquejada i incendiada.

- El califat de Còrdova al segle X.

Al-Mansur i la desintegració del califat de Còrdova

L'ambició i sinistre personatge conegut com Al-Mansur aprofitant-se de la minoria d'edat del califa governant (el fill de Abd al-Rahman III tenia 11 anys) va anar acumulant poder que corresponia al califa, convertint-se en un veritable dictador. Sense deixar de ser mai primer ministre, en realitat Al-Mansur concentrava en les seves mans tot el poder.

Utilitzant la guerra defensiva de les fronteres musulmanes com l'instrument més eficaç per encobrir el seu poder il·legítim y per obtenir botins al 976 ataca els territoris cristians del nord de la península. En 11 anys fa 25 campanyes en un promig de 2 per any encara que al 981 s'incrementa a 5.

Mentre Al-Mansur i el seu fill gran van estar al davant de la política el califat va estar segur. Tan mateix, el seu segon fill, va accelerar la caiguda del califat. Al 1008 es fa proclamar hereu pel califa (fill de Abd al -Rahamn III). Això fa desencadenar la rebel·lió de la població de Còrdova estallant una guerra civil a partir de 1010. Decau el califa i Madinat Al-Zahra es destruïda. La guerra civil s'estendrà fins al 1031. A partir de llavors es forma un conjunt d'estats : es produeix la desintegració del califat en els regnes dels Taifes.

5.2. ELS REGNES DE TAIFES

- A la mort d'Almansor, i després de diverses lluites pel poder, l'Estat andalusí va quedar fragmentat (1031) en nombrosos regnes o **taifes**
- A partir de l'any 1008 la unitat del califat es va començar a desintegrar. L'aristocràcia, els alts funcionaris i l'exèrcit lluitaven per escapar-se del control dels califes i convertir-se en la màxima autoritat als seus territoris.
- En menys de trenta anys (1008-1031) Al-Andalus es va fragmentar en més de 25 regnes, les taifes, una mena de ciutats Estat, envoltades de territori, amb la ciutat com a centre econòmic. Les més importants van ser les de Sevilla, Toledo, Badajoz, Saragossa, Tortosa, Dénia i Granada.
- Les taifes tingueren una època de gran prosperitat econòmica, però van ser incapaces de frenar l'avanç dels exèrcits cristians.
- Per evitar els atacs dels regnes cristians, els reis de les taifes pagaven **les paries** (tributs) als reis cristians. Aviat van augmentar els impostos amb l'objectiu de sufragar les paries, la qual cosa va provocar el descontentament de la població andalusina.
- El 1085 **Alfons VI**, rei de Castella i Lleó, va conquerir Toledo, territori pertanyent als regnes de taifes. Els musulmans de l'Àndalus, espantats, van demanar ajut als **almoràvits**, una tribu berber procedent del nord d'Àfrica. Aquests van vèncer els cristians i es van quedar a l'Àndalus fins l'any 1146. Després d'un període de decadència almoràvit, l'imperi berber **almohade**, va reunificar l'Àndalus per tal de llançar una ofensiva contra els regnes cristians. Aquest imperi berber es va desintegrar el 1212, després de la batalla de Las Navas de Tolosa (victòria dels cristians)
- Per tant, malgrat l'ajuda dels musulmans procedents del nord d'Àfrica (els almoràvits i els almohades), al segle XIII els cristians van conquerir gairebé totes les terres d'Al-Andalus menys el regne de Granada.

- **5.3. EL REGNE TAIFA DE GRANADA**

- La taifa de Granada va ser l'única que va sobreviure a l'avanç dels regnes cristians al segle XIII. La governaven soldans o reis de la dinastia nassarita, relacionats amb els califes del nord d'Àfrica.
- Aquesta taifa ocupava un ampli territori, que comprenia les actuals províncies de Màlaga, Almeria i Granada i una part de la de Cadis.
- El regne de Granada tenia una àmplia façana marítima, ports importants per al comerç i una agricultura de regadiu molt pròspera. La seva enorme riquesa i la seva activitat econòmica, que li permetien pagar impostos extraordinaris en or als reis de Castella, en van fer possible la pervivència.

6. L'economia i la societat andalusines

• 6.1. LES ACTIVITATS ECONÒMIQUES

- Al món islàmic el centre de qualsevol activitat econòmica era la ciutat. S'hi intercanviaven els productes agraris pels artesans, s'hi celebraven els mercats i s'hi connectaven les grans línies del comerç internacional.
- La part més important de la població es dedicava a l' agricultura: els musulmans van introduir tècniques noves per millorar-la, com el regadiu, excavant pous i construint sínies i sèquies. També van posar en pràctica conreus nous, com l'arròs, els cítrics, el cànem, etc.
- Crearen també una artesania florent (tèxtil, del cuir, forja, vidre, etc.), organitzada i controlada per l'Estat, els productes de la qual es posaven a la venda als mercats (socs).
- El comerç era molt actiu, no sols en l'àmbit local, sinó també en l'internacional. Al-Andalus comerciava amb els productes d'Europa i els d'Àfrica i l'Orient. D'allà n'arribaven primeres matèries, or, plata i esclaus; a canvi, exportava artesania i productes agrícoles.

•Miniatura del segle XIII que mostra les activitats que es duen a terme en un soc musulmà.

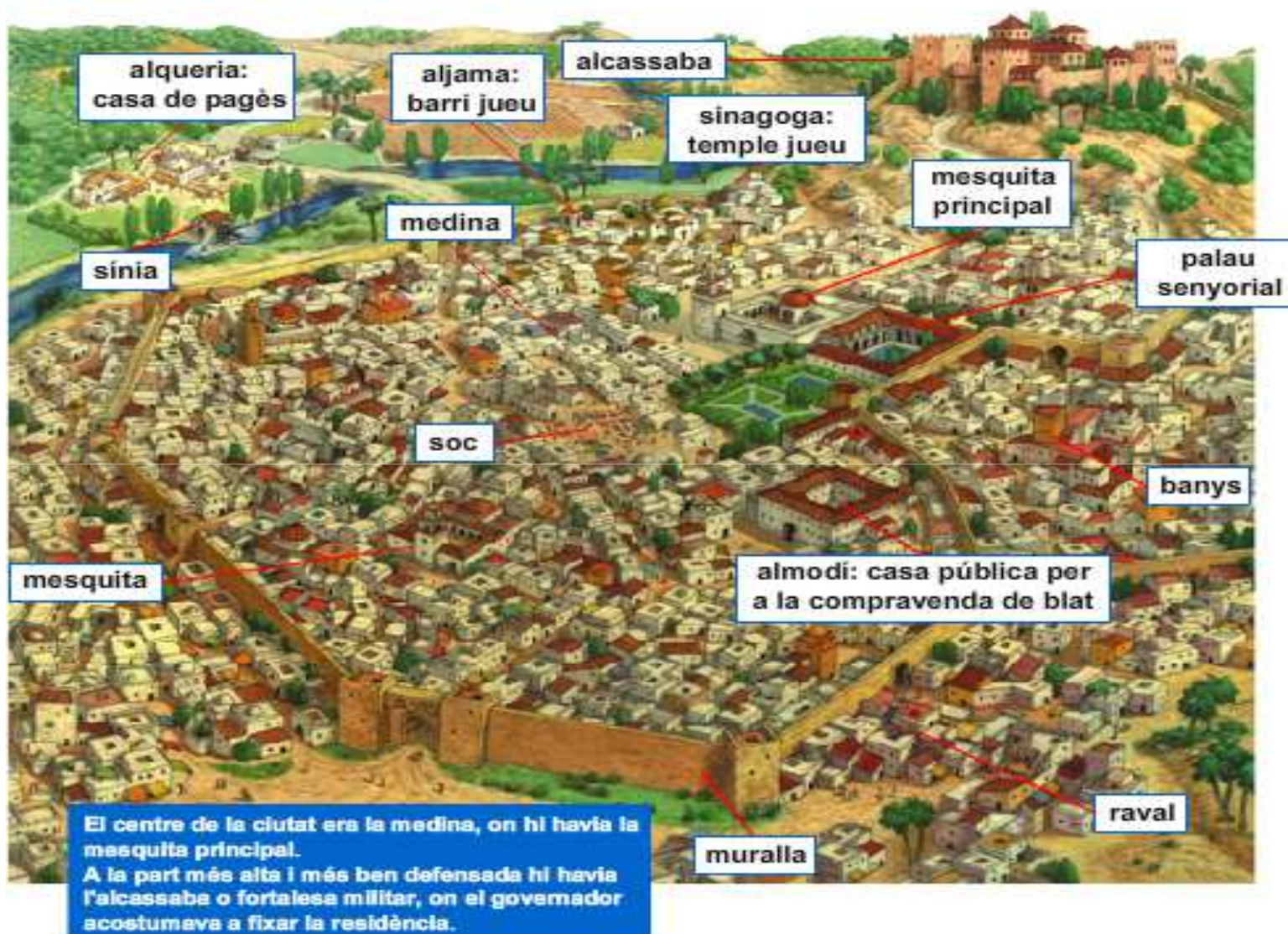
6.2. L'ORGANITZACIÓ SOCIAL

- **Els musulmans**
- La societat andalusina era complexa a causa de la gran diversitat de cultures, religions i categories socials. Entre la població de religió musulmana es distingien tres grups:
- Els àrabs, una minoria que havia dirigit la conquesta. Formaven l'elit del poder polític i social, detenien els càrrecs i eren propietaris de la terra.
- Els berbers, més nombrosos, que van arribar a la Península amb l'exèrcit conqueridor o hi havien emigrat des del nord d'Àfrica (mauri o moros). Molts es dedicaven al pasturatge i tenien una situació relativament humil.
- Els muladites, que eren la majoria de la població. Eren els hispanovisigots convertits a l'islamisme. No van adoptar només la religió dels conqueridors, sinó també els costums i la llengua.
- **Els no musulmans**
- També hi havia minories no musulmanes, que pagaven més impostos i tenien limitats alguns drets:
- Els mossàrabs, hispanovisigots que continuaren sent cristians. Majoritàriament vivien a les ciutats. Molts van patir persecucions i van emigrar cap als regnes cristians.
- Els jueus, que hi van arribar amb els musulmans i que es dedicaven a l'artesania, el comerç, la medicina i la ciència.

La convivència entre musulmans, cristians i jueus

- La convivència entre musulmans, cristians i jueus va ser pacífica durant llargs períodes. Però també va haver-hi moments conflictius, pel fet que cristians i jueus no tenien els mateixos drets que els musulmans, vivien en barris diferents i estaven obligats a pagar impostos elevats. Els mossàrabs no podien mostrar el seu culte en públic i no se'ls permetia construir noves esglésies, fet que va provocar enfrontaments amb els musulmans.
- Els períodes més difícils van ser els de l'ocupació almoràvit i almohade, ja que van imposar l'islam a mossàrabs i jueus i van perseguir-ne les pràctiques religioses.

UNA CIUTAT HISPANOMUSULMANA

La vida a les ciutats andalusines

- En el món àrab, **la ciutat** era el centre de la vida política, econòmica, religiosa i cultural.
- S'organitzava a partir d'un nucli central emmurallat, **la medina**, dividida en barris. Estava constituïda per un laberint de carrers estrets i carrerons sense sortida i s'hi trobava la mesquita major o **aljama**, **el mercat** o soc i els **banys** públics. Fora de la muralla es distribuïen una sèrie de barris o ravals, més pobres, proveïts de tallers on es desenvolupaven les activitats artesanals.

L'habitatge

- Els habitatges donaven més importància a les habitacions privades que no pas als espais comuns, reflex del caràcter íntim de la vida familiar musulmana. Solien ser de dimensions petites, estaven construïts amb maons i, al voltant d'un pati central, es distribuïen les habitacions o alcoves. Podien tenir un o dos pisos.
- Disposaven de poc mobiliari: alguna tauleta baixa, màrfegues de llana que s'utilitzaven com a llits, cofres en els quals es guardaven la roba i altres pertinences dels habitants dels habitatges, i diverses catifes i coixins per asseure-s'hi al damunt

Els banys àrabs

- En tota la ciutat àrab hi havia diverses cases de banys públics (hamman) a les quals acudien homes i dones, sempre separadament. Igual que les termes romanes, tenien diverses estances de descans, i a més eren el centre més important de reunió social i política. Es dividien en tres sales: la sala per al bany d'aigua tèbia, la sala per al bany d'aigua calenta i la del bany d'aigua freda. Els visitants hi rebien atencions per al cos efectuades per massatgistes i perruquers.
- L'origen d'aquest antic costum prové de les recomanacions que l'islam va inculcar als seus fidels sobre la necessitat de netejar i tenir cura del cos humà. La higiene i la cura corporal són considerades per la religió islàmica com una manifestació de la fe, en què l'aigua es converteix en element creador i purifica el cos i l'ànima.

- Banys àrabs de Girona. Segle XII

La importància de la cultura andalusina

- En la **cultura andalusina** van florir la literatura, la música, la filosofia, la teologia, el dret, la medicina i les ciències naturals. La seva capital, Còrdova, es va convertir en un dels majors centres culturals d'Europa.
- Els califes andalusins, com Abd al- Rahman II, Abd al –Rahman III i al –Hakam II, van potenciar la creació d'escoles on es van traduir a l'àrab obres mèdiques i científiques del món antic, i també moltes obres de l'**Antiguitat clàssica** que altrament s'haurien perdut.

La filosofia i les arts

- En **filosofia**, van destacar els cordovesos Averrois i Maimònides, els quals encapçalen un gran corrent de pensament, el **racionalisme**, que defensa que la fe és complementària de la raó a l'hora d'assolir la veritat.
- Es va desenvolupar intensament **la poesia**. Van sobresortir la cassida, una composició amb una mètrica complexa i difícil, i la moaixakha i el zègel, dues composicions populars i originals de l'Àndalus.
- També va destacar la **música**. Ziryab, un àrab procedent de Bagdad que va viure a l'Àndalus, és considerat el pare de la música andalusina: va crear instruments i en va modificar uns altres, com el llaüt, al qual va afegir una cinquena corda.

El joc dels escacs

- Es va originar a l'Índia en el segle V. D'allà va passar a Pèrsia i es va estendre pel Pròxim Orient. Els musulmans van ser els encarregats d'introduir-lo a Europa a través de la península Ibèrica.
- Hi jugaven dos o quatre jugadors i en el món musulmà era considerat un joc per a guerrers, ja que el seu tauler representava una camp de batalla.
- Va ser un passatemps de la gent culta. L'expressió "escat i mat!" amb la qual s'anuncia la fi d'una partida deriva de l'àrab al-shak mat, que significa "el rei és mort".

El desenvolupament tècnic i científic

Els viatgers àrabs van portar de països d'Orient com la Xina i l'Índia articles com el paper, la pólvora, la brúixola i l'astrolabi, instruments molt importants per a la navegació.

A més, els musulmans van difondre els principis matemàtics de la trigonometria i l'àlgebra. Van ser excel·lents astrònoms, capaços d'elaborar amplis catàlegs d'astres. En matemàtiques van difondre l'ús del nombre zero i van progressar enormement en àlgebra i trigonometria.

En astronomia van sobresortir el musulmà Azarquiel i el jueu Abraham ibn Ezra, autor d'una Introducció a l'astronomia.

Els jueus també van aportar els seus coneixements. En són bons exemples els cartògrafs mallorquins Cresques Abraham i Jafudà Cresques, que van elaborar un mapamundi el 1375, o el poeta Sem Tob i els seus Proverbis morals.

La medicina a l'Àndalus

- A l'Àndalus es van produir importants avenços en medicina, que van tenir una gran transcendència:
- Van utilitzar **el guix** per a tractar les fractures òssies
- Van aplicar tècniques de **cirurgia** relacionades amb amputacions de membres i lligadures d'artèries.
- Dominaven tècniques **com l'anestèsia**

En general, els metges àrabs donaven molta importància a la prevenció de les malalties.

Muhammad ibn Qasum al- Gafiqui va escriure la Guia de l'oculista, primer tractat **d'oftalmologia**, del qual es conserva un manuscrit únic a la biblioteca d'El Escorial.

Característiques de l'art andalusí

Sobresurt l'**arquitectura**. Es van construir edificis tant **religiosos** (mesquites) com **civils** (palaus, alcàssers o fortificacions)

Els **elements constructius** es caracteritzen per:

- **Materials** de construcció **pobres**, com el fang, el guix o la fusta, tot i que recoberts de marbres, mosaics o pintures.
- Gran utilització de **cúpula i l'arc**, especialment el de **ferradura**, heretat dels visigots, emmarcat en un **arrabà** i amb les dovelles decorades.
- Importància dels **interiors** dels edificis, amb patis porticats amb fonts d'aigua i jardins, i **exteriors** simples, poc decorats.
- Pel que fa als **elements decoratius**, destaquen la decoració geomètrica i vegetal i els murs amb una xarxa de rombes (**panys de xebka**). Sovint les cúpules estan decorades amb **mocàrabs**.

Palau de l'Aljafería

- Palau fortificat construït en el segle XI a Saragossa. Va ser residència dels reis de la dinastia dels Banu Hud i reflecteix l'esplendor del regne taifa de Saraqusta.
- Es tracta d'un recinte emmurallat amb diverses torres defensives i de planta rectangular. Als extrems nord i sud se situen els pòrtics i les habitacions particulars. A l'extrem oriental es troben les habitacions oficials i una petita mesquita privada amb mihrab.
- L'interior del palau està decorat amb guixeries, relleus amb cal·ligrafia, textos de l'Alcorà, i sostres de fusta que reproduïxen el firmament i el cosmos.

- Palau de l'Aljafería, Saragossa. Segle XI

La mesquita de Còrdova

- Va ser construïda entre els segles VIII i X i es va convertir en un lloc de pelegrinatge per als musulmans de la península Ibèrica i del nord d'Àfrica.
- Constitueix el monument més important de l'arquitectura hispanomusulmana, juntament amb l'Alhambra de Granada. És d'època califal o omeia, i recull molts elements de la tradició visigòtica, com els arcs de ferradura o els capitells.

- Sala d'oració de la mesquita de Còrdova. Segel IX

L'art mudèjar

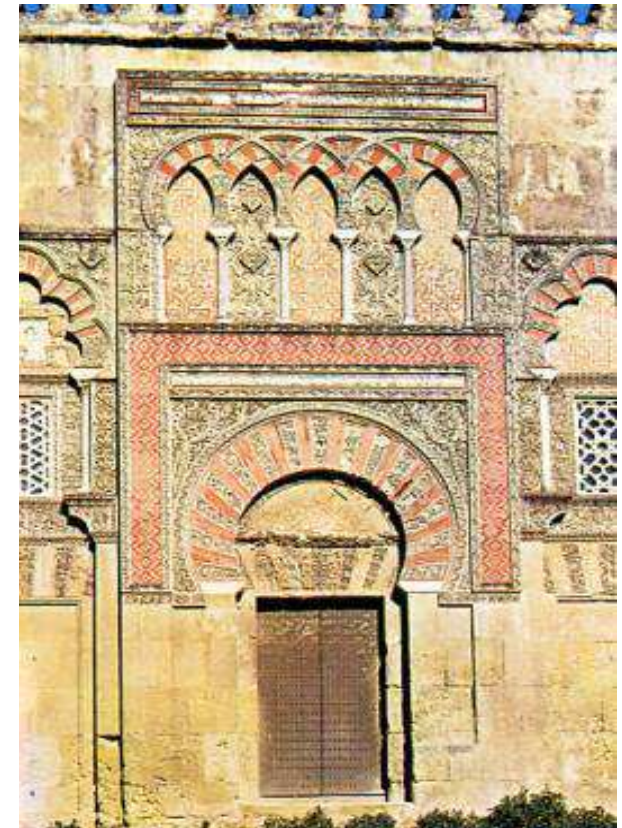
- El mudèjar és l'estil emprat en **territori cristià**, tant per arquitectes musulmans com cristians, entre els segles XII i XVI. En aquest estil es van construir tant edificis **religiosos** (les sinagogues de Toledo, la torre de San Martín de Terol o el romanico-mudèjar de Castella i Lleó) com **civils** (alcàsser de Sevilla)

Es caracteritza per:

- La combinació dels estils romànic, gòtic i àrab.
- L'ús de **materials pobres** a l'exterior (guix, maó, fusta)
- La **decoració geomètrica i vegetal** a l'interior (murs amb **guixeries i alicatats** i sostres amb cassetonat)

Façana oriental de la mesquita de Còdova. Segle X

- **Arc lobulat:** format pel lòbuls juxtaposats, solia estar emmarcat amb un arrabà
- **Arc de ferradura:** té forma de ferradura. D'influència visigòtica, hi ha algunes variants d'arcs de ferradura: apuntats, lobulats, entrellaçats, mixtilinis....
- **Arrabà:** requadre de forma rectangular que emmarca l'arc àrab
- **Decoració geomètrica:** les sanefes de quadrats, rombes, triangles...alternen amb decoracions vegetals i epigràfiques.
- **Guixeria:** decoració orornamental feta a base de guix.

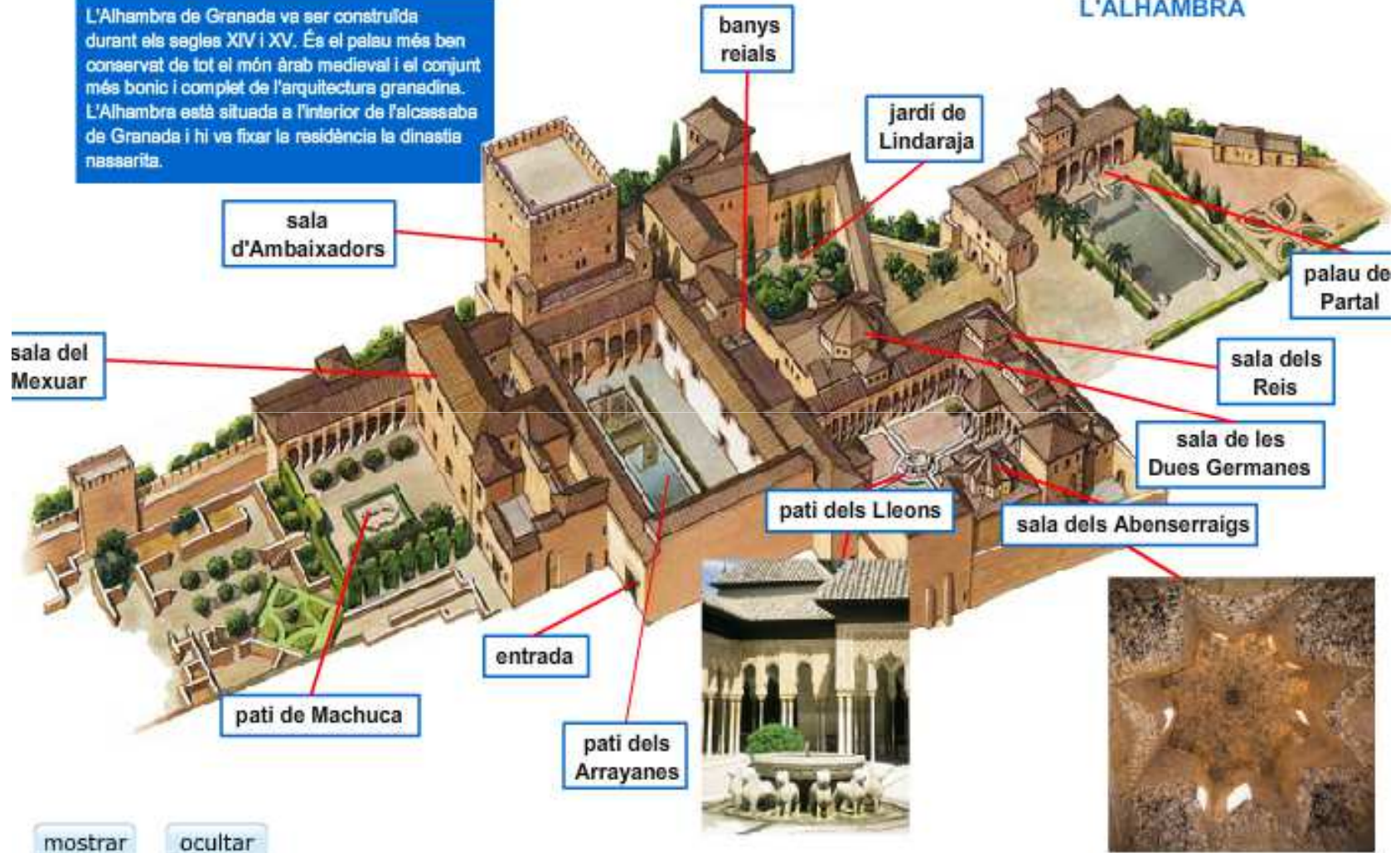
L'Alhambra

- És la construcció més representativa de l'art nassarita (última etapa de l'art musulmà peninsular) i, juntament amb la mesquita de Còrdova, una de les obres més importants de l'art de l'Àndalus.
- Construïda al capdamunt del turó al-Sabika, aquest recinte governamental està emmurallat i flanquejat per diverses torres, la qual cosa li dóna aspecte de fortalesa. S'hi trobaven el palau reial i totes les dependències per a funcionaris, servidors, esclaus i artesans que depenien directament del rei.
- Començada sota el regnat de Muhammad I el 1238, va ser continuada pels seus successors. El 1492, amb la conquesta de Granada pels Reis Catòlics, l'Alhambra va esdevenir palau reial dels monarques castellans.

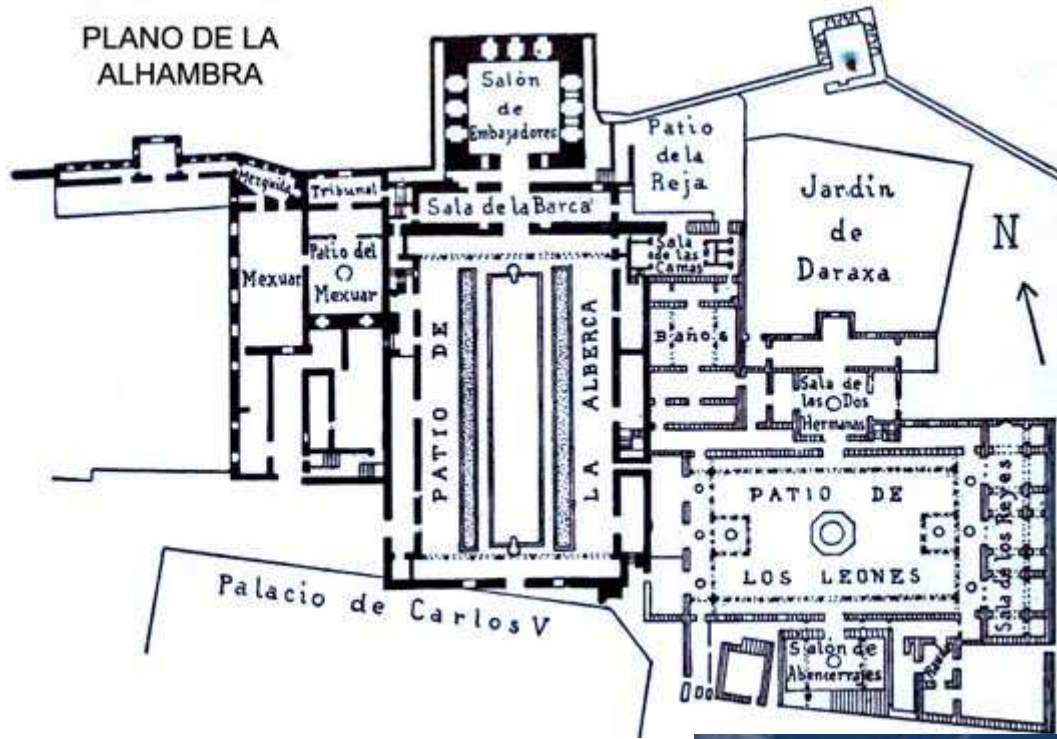

L'Alhambra de Granada va ser construïda durant els segles XIV i XV. És el palau més ben conservat de tot el món àrab medieval i el conjunt més bonic i complet de l'arquitectura granadina. L'Alhambra està situada a l'interior de l'alcazaba de Granada i hi va fixar la residència la dinastia nassarita.

L'ALHAMBRA

PLANO DE LA ALHAMBRA

- **Pati dels lleons:** part central de la casa reial. En surten diverses habitacions utilitzades bàsicament a l'hivern. Al centre hi ha una font sostinguda per dotze lleons que signifiquen el paradís.
- **Pati de les Murtes:** és el recinte central del palau de Comares. Les murtes estan plantades a tots dos costats de la bassa, on es reflecteix la imponent torre de Comares.

EXERCICIS

1. Fixa't en l'eix cronològic i estableix els grans períodes de la història d'AL.andalus. Esmenta'n els esdeveniments més importants
2. Qui era Mahoma? Com es va convertir en el profeta d'Al.là? Quins problemes va tenir a partir d'aquest moment? Què és l'hègira?
3. Què és l'Alcorà? Quina importància té per als musulmans?
4. Quines cinc obligacions dels creients són conegudes com a pilars de l'islam?
5. Quins són els territoris i les ciutats originàries de l'islam?
6. Quins territoris van conquerir els musulmans fins al final del s. VIII
7. A quin lloc i quin any es va frenar l'expansió musulmana a la zona occidental d'Europa? I a la part oriental? Esmenta'n també la ciutat i l'any.
8. Quan va començar l'expansió de l'islami per què? quina ciutat i quina família tenia l'autoritat califal?
9. Per què va ser tan ràpida la conquesta musulmana de la Península?

10. Explica breument què eren l'emirat dependent i l'emirat independent i l'evolució de l'un i de l'altre.
11. Què va ser el califat de Còrdova? Qui el va fundar? Quan va desaparèixer?
12. Explica que eren els regnes de taifes. Quins exèrcits musulmans els van ajudar? Quan van ser derrotats definitivament?
13. Descriu la ciutat i identificar-hi les construccions principals i la funció que tenien
14. Resumeix les característiques principals de l'economia andalusina
15. Explica quins eren els principals grups socials i les característiques de cada un
16. Quines van ser les principals aportacions culturals musulmanes?
17. Quines característiques presenta l'art islàmic? Quin edifici és el més important?
18. Recordes perquè els musulmans van decidir expandir-se més enllà de les seves fronteres?
19. Recordes quines innovacions van introduir els àrabs a la P.I?

20. Quines branques de la ciència va desenvolupar a la civilització islàmica?

21. Quines branques del coneixement va desenvolupar a les terres de Al.andalus?